

Terugblik op rapport uit 1960

Tegen het einde van de vijftiger en aan het begin van de jaren zestig van de vorige eeuw kwamen de spaarzame onderzoeksrapporten van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek), die deels betrekking hadden op het gebied van de radio en de televisie, uit bij Uitgeverij W. de Haan, N.V. in Zeist. Zo was dit ook het geval in april 1960 toen 'Bezoek aan gemakkelijksinstellingen, nationaal en regionaal', verscheen in een 36 pagina's rapport. Professor Dr. Ph. Idenburg, toenmalig directeur-generaal van het CBS, gaf de volgende woorden mee in de inleiding van het rapport: 'Het is een reeds vaak vermelde eigenschap van wetenschappelijke analyses, dat zij niet slechts vragen beantwoorden, maar evenzeer nieuwe problemen aan de orde stellen.' Hans Knot neemt een historische duik naar 1960.

Professor Idenburgs woorden hadden vooral betrekking op in de herfst van 1957 uitgevoerd onderzoek naar de invloed van de televisie op de schooljeugd. Over de samenhang tussen de uitkomsten van dat onderzoek en de in april 1960

gepubliceerde resultaten in het rapport: 'Bezoek aan gemakheidsinstellingen, nationaal en regionaal', stelde Prof Idenburg verder nog: 'Enige aanwijzingen dat de televisie vooral fungeert als een vervanging van min of meer gelijksoortige ontspanningsmedia, ontleend aan deze studie, vormden de theoretische basis voor een studie van de invloed van de televisie op het uitgaan.'

Uiteraard aan de hand van veel cijfermateriaal kwam men in het rapport tot een aantal uitkomsten, dat in het kort als volgt kan worden samengevat:

In vergelijking met de situatie in 1939 was er in 1949 een enorme groei in het bezoek aan gemakheidsinstellingen te constateren. Uiteraard had dit te maken met de vrijheid die men als Nederlanders had verkregen, nadat de Tweede Wereldoorlog tot een vredig einde was gekomen. Daarna zakte echter weer de frequentie, waarmee de gemiddelde Nederlander deze instellingen bezocht, geleidelijk, hoewel het frequentiecijfer tijdens het onderzoek in 1958 nog altijd boven het peil van 1939 lag.

Ook was er een korte opmerking terug te vinden betreffende het televisiebezit. Nog lang niet heel Nederland was dekkend, waardoor in grote delen van ons land nog geen steunzenders waren geplaatst en dus beperkt door de Nederlanders naar het enige actieve Nederlandse televisienet kon worden gekeken. Het rapport meldde dat één op de vijf van alle Nederlandse huishoudens of alleenstaanden op dat moment in het bezit van een televisietoestel was. Het westen en het zuiden van Nederland hadden op dat moment de grootste televisiedichtheid, de laagste cijfers hadden - als het om televisiebezit ging - de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Zeeland. In de periode van 1954 tot en met 1959 liep het aantal televisie-ontvangstoestellen in Nederland op van bijna 9.000 tot 600.000.

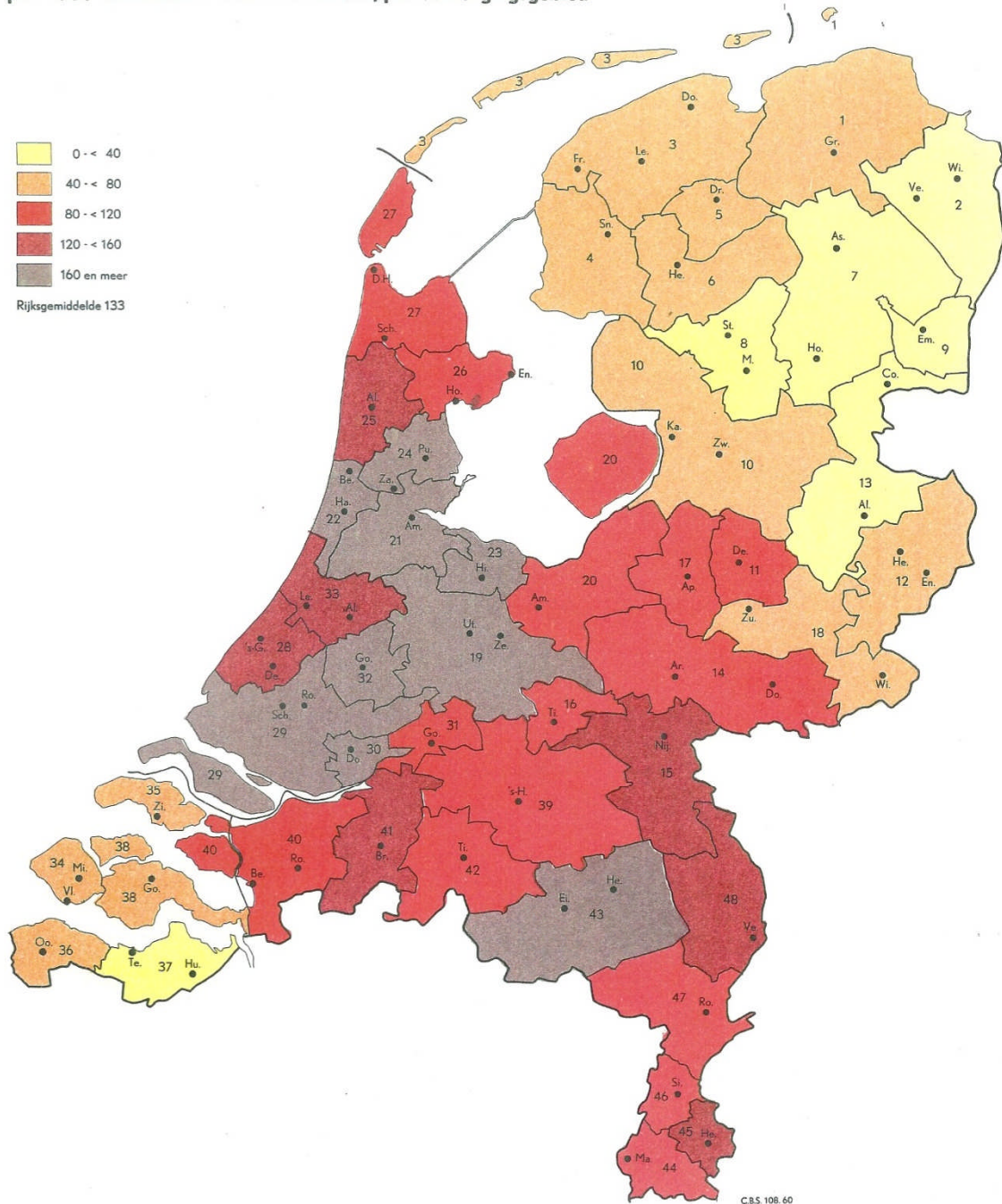
Het gemiddelde aantal bioscoopbezoeken per 10 inwoners was in 1958, het jaar van het onderzoek, gestegen tot 55. In 1949 stond dit aantal op 64 terwijl tijdens de eerdere meting in 1939 het aantal was blijven steken op 46 bezoeken, wat gemiddeld op 4,6 per persoon neerkwam. Bij een overzicht van de regionale verschillen in het bezoek aan gemakheidsinstellingen behaalden de toen grote stedelijke centra in het westen de hoogste frequentiecijfers. Over het geheel genomen hadden Zeeland en het gebied tussen de grote rivieren in het centrum van Nederland de laagste cijfers. Een ander belangrijke opmerking in

het rapport: 'Bezoek aan vermakelijkheidsinstellingen, nationaal en regionaal' was dat de teruggang van het gemiddelde bioscoopbezoek in 1958 vooral was te wijten aan de opkomst van de televisie.

Het onderzoek was gedaan in 48 onderzoeksgebieden, waarin ons land op dat moment door het CBS was verdeeld. Bij het overzicht van de regionale verschillen in cultureel opzicht kwam Amsterdam absoluut naar voren als de culturele hoofdstad van Nederland. Als het ging om de bezoeken aan bioscopen, sportwedstrijden, beroepstoneel en concerten, viel het gebied van Amsterdam - waartoe ook de Haarlemmermeerpolder behoorde - in al deze vier categorieën in de hoogste bezoekfrequentie categorie. Den Haag, waarbij in het onderzoeksgebied ook Delft behoorde, behaalde als het om concertbezoek ging de tweede plaats en voor toneelbezoek en bioscoopbezoek in beide gevallen de derde plaats. Rotterdam en omgeving behaalde ook behoorlijk hoge cijfers voor de lichte vermaaksvormen, zoals bioscoopbezoek en sportwedstrijd bezoek ook werden omschreven. Zwaardere vormen van uitgaan, zoals toneelvoorstellingen en concerten, leverden in die regio lagere scores op.

Met voorgaande gegevens in de hand was er ook een vergelijking in het rapport gemaakt met het aantal aanwezige televisietoestellen in de diverse onderzoeksgebieden. Hoewel Rotterdam in activiteit op het punt van bezoek aan vermakelijkheidsinstellingen pas op de derde plaats kwam, prijkte men wel op de eerste plaats als het ging om de spreiding van televisietoestellen, de zogenaamde tv-dichtheid. Op de vraag betreffende het destijds veel omstreden punt of het televisiebezit invloed uitoefende op het bioscoopbezoek stelde men in het CBS rapport ondermeer: 'De berekeningen tonen aan dat het bioscoopbezoek inderdaad invloed van de televisie ondergaat. In het algemeen gaat per verzorgingsgebied een relatief grote toename van televisiebezit gepaard met een relatief sterke vermindering van het bioscoopbezoek.' Volgens een globale schatting zou in die tijd elk nieuw televisietoestel het bioscoopbezoek met 20 tot 50 bezoeken per jaar hebben verminderd. Een afsluitende conclusie in het rapport luidde: 'In elk geval is de slotsom van de analyse, dat de invloed van de televisie op het bioscoopbezoek allerminst te verwaarlozen is'.

De spreiding van het aantal geregistreerde televisietoestellen op 1 januari 1959, per 1000 huishoudens en alleenstaanden, per verzorgingsgebied

Terugkomend op Prof. Dr. Ph. J. Idenburg, stelde hij ook nog het volgende betreffende het doen van onderzoek: 'Ook statistiek onderzoek is veelal de kunst van het mogelijke. Op korte termijn beschikte mijn Bureau slechts over de gegevens van de gemakkelijksbelasting ter benadering van de drie problemen. De cijfers in kwestie zijn behept met bepaalde onnauwkeurigheden

en laten slechts een globale onderscheiding in enige belangrijke vormen van vrijetijdsbesteding buitenshuis toe. '

Hans Knot 2012.